

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA EXTRAȘCOLARĂ A CADRELOR DIDACTICE CĂLĂRĂȘENE, ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Ecaterina CHIȚU*

Résumé: Des considération sur l' activité parascolaire des enseignants de Călărăși dans la période d'entre les deux guerres

Les enseignants ont été engagés dans des activités parascolaires impressionnantes, dans le village roumain. Ils ont été impliqués dans sa relance économique, ils ont apporté leur contribution à son affirmation culturelle par la fondation des sociétés culturelles, des centres culturels, des bibliothèques ou des chœurs scolaires. Les festivités scolaires ont eu un rôle important dans la célébration ou la commémoration des événements importants de notre passé. A travers ces fêtes, on a également résolu des problèmes différents auxquels se sont confronté des écoles roumaines. Les facteurs politiques ont apprécié la contribution importante des enseignants dans la vie du village roumain.

Mots clé : activités parascolaires, sociétés culturelles, centres culturels, festivités scolaires.

Două instituții au reprezentat emblema satului, în perioada interbelică: școala și biserica. Poetii și adesea marii gânditori, vorbind în chip figurat despre dascăli le-au adus cele mai frumoase elogii. Au fost numiți făuritori de suflete, creatori de valori, luminători, învățători ai neamului sau apostoli ai poporului. În același mod li s-au adresat, în diferite împrejurări, și oamenii politici sau autoritățile de control, când trebuiau să-i încurajeze sau să le mulțumească pentru munca depusă în școală sau în mijlocul poporului.

Două domenii importante concentrău munca învățătorilor și a profesorilor: activitatea școlară și cea extrașcolară. Prin activitatea extrașcolară, dascălii veneau în contact cu oamenii, care aveau nevoie de îndrumare corectă în domenii variate. Unul dintre învățători își punea în mod retoric întrebarea: „Se pot mărgini dascălii numai la activitatea din școală, așa cum se întâmplă în alte părți? Categoriec nu! Fiindcă noi nu trebuie să uităm că învățătorul român nu poate să fie numai al școlii, pentru că noi nu avem mai ales la sate decât

* Prof. dr., Școala „Spiru Haret”, Oltenița.

câțiva factori culturali, care să poarte grija educațiunii mulțimii și de multe ori influența acestora e invizibilă. Rămâne ca tot învățătorul să facă și educația satului”¹.

Prin apelul nr. 14.176 din 12 februarie 1922 adresat învățătorilor, Ministrul Instrucțiunii dr. C. Angelescu sublinia situația grea în care se afla țara după război și cerea imperios dascălilor „un patriotism cald și luminat [...] și pentru că unul din factorii esențiali în întărirea statului este școala și cultura strâns legată de dânsa, învățătorii sunt cei dintâi chemați să contribuie la aceasta, Ei nu trebuie să uite că majoritatea cetățenilor nu este încă destul de luminată asupra nevoilor țării și că ei au datoria s-o ferească de ispite și s-o îndemne la fapte bune. Cea mai înălțătoare și patriotică faptă pe care o poate înfăptui învățătorimea este aceea de a răspândi lumină în masele adânci ale poporului și de a stabili armonia între toți fiii acestei țări. Ea, învățătorimea, care a dat până acum dovadă de sacrificii, luptând cu mari greutate și lipsuri pentru cultivarea conștiinței naționale și propășirea economică a satelor, îi incumbă și de acum înainte datoria sfântă să fie de strajă la ceea ce s-a dobândit cu atâtea jertfe și prin stingerea atâtor suflete mărețe de eroi, să se consolideze și să se asigure în viitor. Este momentul să se pășească fără întârziere la refacerea morală și la unitatea culturală a neamului [...]. Vouă apostoli ai neamului, se adresează Ministrul vostru în aceste momente hotărâtoare pentru țară și vă spune: lucrați fără preget pentru școală și pentru cultura neamului, fiind siguri că prin aceasta lucrați pentru întărirea lui”².

Cercuri culturale au existat și înainte de război. Președinții erau aleși dintre învățătorii cu rezultate deosebite. Ele au urmărit cultivarea personală a învățătorilor și educația sătenilor. Cuprindeau o ședință intimă folosită pentru pregătirea didactică și culturală a învățătorilor și una publică. Ședințele publice erau adevărate manifestări culturale cu caracter național. În unele comune, sătenii au abandonat nunțile și au preferat să stea la școală până seara târziu, ascultând cuvântările sau urmărind programul artistic. Cercurile culturale aveau denumiri diferite, de cele mai multe ori reproducând numele satelor unde își desfășurau activitatea. În unele cazuri, activitatea acestora a fost preluată de căminele culturale. Amintesc în acest sens, căminul cultural „Sfântul Nicolae” din satul Cacomeanca (azi, Grădiștea) sau căminul din satul Rasa, care avea o bibliotecă cu 268 de volume și 68 de cititori, în anul 1935.

¹ Radu Petre, *Rolul învățătorului ca factor de îndrumare socială*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1929, p.3.

² Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (D. A. N. I. C.), *fondul Ministerul Instrucțiunii*, dos. 249/1922, f.47.

De asemenea, învățătorul Alexandru Nistor, de la școala din satul Cacomeanca, a înființat Căminul cultural Marin Bădulescu. În calitate de director a organizat serbări și conferințe. În anul 1920 s-a înființat, la Oltenița, cercul cultural „Lumina” cu o bibliotecă rezultată din donații de cărți și care era pusă la dispoziția membrilor cercului³. Cercurile culturale au desfășurat o activitate complexă în lumea satelor. Au organizat conferințe, fondurile urmând să fie folosite pentru clădirea unor noi localuri școlare și pentru înălțarea de monumente în amintirea eroilor morți în război. În satele unde cartea lipsea, au fost inaugurate biblioteci populare cu câte 50 de volume⁴.

Societățile culturale. Învățătorii și preoții au primit un sprijin important din partea societăților culturale. Unul dintre învățători, care a organizat o astfel de societate nota: „M-am gândit [...] să strâng în jurul meu o seamă de oameni doritori de mai bine și pătruși de iubire față de semenii lor. Să facem șezători pentru cunoaștere, pentru apropiere, pentru educare iarna. Acolo cu cana de pământ plină cu ceaiul cald, cu furca-n brâu și depănând amintiri, să ne treacă vremea, înălțându-ne sufletește”⁵. Astfel era societatea culturală „Știrbei Vodă”, din Călărași, sub conducerea profesorului C. Fierăscu. Pe lângă șezătorile unde se discutau teme de literatură, știință, artă, filozofie, în fiecare an o șezătoare era destinată datinelor de Crăciun. Aceasta se încheia cu pomul de Crăciun, pentru elevii săraci dar meritoși⁶.

Societatea „Junimea studioasă” și-a desfășurat activitatea la Călărași, în localul școlii de băieți nr. 2, la inițiativa institutorului Șerban Popa, începând din 19 martie 1919. Scopul declarat al societății era de a „dezvolta prin toate mijloacele dragostea de muncă și înfrumusețarea sufletului membrilor prin alcătuirea serioasă a caracterului lor, cerându-le să dovedească prin purtarea lor de toate zilele și cu toate faptele, că sunt pătruși de valoarea unui caracter întreg și a unui suflet frumos, absolut necesar tuturor tinerilor români, pentru asigurarea viitorului neamului nostru”. Totodată își propunea să contribuie la dezvoltarea gustului tinerilor pentru lectură, în scopul de a le extinde și consolida cunoștințele de care aveau absolută nevoie în viață. Alte obiective, pe care le-a urmărit au fost: îndrumarea tineretului spre cultură și artă și

³ Gh. I. Damaș, *Rolul social profesional al învățătorului*, în „Revista generală a învățământului”, nr.2, februarie – martie 1922, p. 490.

⁴ Gh. I. Mugur, *Căminul cultural. Îndreptar pentru conducătorii culturii la sate*, București, Fundația Culturală Principele Carol, 1939, p. 6.

⁵ Stelian Rădulescu, *Șapte ani învățător la sat*, București, Editura Tipografia ziarului Universul, 1939, p. 131.

⁶ Bartolomeo Popescu, *Rolul serbărilor școlare în educația națională*, în „Revista generală a învățământului,” nr. 8, octombrie 1927, p. 51.

dezvoltarea sănătății membrilor săi prin înlesnirea practicării sporturilor, jocurilor, excursiilor și tuturor exercițiilor fizice. În ședința din 16 februarie 1920 societatea și-a schimbat denumirea în Institutul „Reculegerea Românească”. Începând cu această dată își desfășura activitatea prin următoarele cinci secțiuni: culturală, casele naționale, sportivă și muzicală, educație cetățenească. Ministerul a aprobat prin decizia nr. 97.185 din 11 octombrie 1920, înființarea comitetului de conducere a Institutului, alcătuit din: directorul gimnaziului de băieți și fete din Călărași, directorul școlii profesionale din oraș, revizorul școlar, comandantul garnizoanei și protoereul județului. Dintre activitățile organizate de societate menționăm: o serbare școlară în parcul comunal, prezentată pe data de 8 aprilie 1919, o serbare în data de 3 august 1919 urmată de un bal în sala Cercului militar, o serie de opt audiții muzicale, din care a opta a fost susținută pe 23 mai 1920 în sala parcului comunal, mare serbare câmpenească organizată în ziua de 13 mai 1920. De asemenea a donat cărți pentru premiile elevilor silitori de la școlile primare din Călărași cu ocazia sfârșitului anului școlar 1921⁷.

Societate corală „Freamătul” a susținut activitatea școlilor din județ, prin donarea de sume importante destinate construirii de localuri școlare. Din 1920, când și-a reluat activitatea, întreruptă în perioada războiului, a fost o prezență activă în viața cultural artistică a Călărașului. O puternică impresie a lăsat concertul prilejuit de inaugurarea Cimitirului aliaților francezi și englezi, la 28 aprilie 1922, ceea ce a determinat Legația Franței la București să mulțumească dirijorului Calistrat Popărăscu și membrilor corului, profesori și elevi de la gimnaziile și liceele din localitate.

Ateneul popular „Ialomița” a fost înființat în anul 1933, la inițiativa unui grup de studenți călărășeni, cu scopul de a răspândi cunoștințele cultural-științifice între locuitorii orașului. Și-a desfășurat activitatea prin contribuția unor dascăli, ca: Virgil Deghetto, Ion Guțulescu, Nicolae Popescu Vaidomir. A colaborat cu societatea „Freamătul” și a avut inițiativa înființării unei biblioteci publice, iar printre invitații de onoare care au ținut conferințe, s-au numărat: N. Iorga, Grigore Trancu Iași sau Cezar Petrescu⁸.

Societatea culturală „Mihai Eminescu” grupa foști absolvenți ai liceului „Știrbei Vodă”. Un moment semnificativ în activitatea acestei societăți s-a petrecut în septembrie 1929, când a editat primul număr al revistei „Acțiunea”.

Alte societăți culturale, care și-au desfășurat activitatea în județ, au fost „Universitatea populară Călărași”, înființată în anul 1927 de Dimitrie Gusti,

⁷ D. A. N. I. C., *fondul Ministerul Instrucțiunii*, dos. 95/ 1935, f. 29.

⁸ Constantin Tudor, *Istoria orașului Călărași*, Călărași, Editura Agora, 2008, p.140

societatea „Mărășești”, societatea cultural - sportivă „Paza Dunării”, înființată în anul 1925, în orașul Oltenița, precum și societatea „Titu Maiorescu”, în cadrul căreia s-au remarcat foști absolvenți ai liceului C. Alimănișteanu, actualul liceu teoretic „Neagoe Basarab”⁹.

Serbările școlare au avut o mare influență educativă și culturală asupra elevilor și au folosit ca instrument pentru îndreptarea moravurilor sociale. Din punct de vedere material au reprezentat o sursă de venituri pentru întreținerea școlilor. Acest considerent a fost avut în vedere și de ministru atunci când, prin art. 13 din Decretul lege al înființării Comitetelor școlare, a prevăzut printre celelalte venituri extraordinare și pe cele strânse în urma serbărilor școlare. Era logic ca atenția dascălilor să fie concentrată asupra lor, căutând să le încurajeze și să le susțină prin toate mijloacele. Serbările școlare cu participarea sătenilor aveau loc dimineața, pentru a păstra nota de seriozitate a actelor importante. Se desfășurau cu prilejul unor date simbolice: ziua Unirii, aniversarea monarhiei, victoria de la Mărășești, ziua eroilor, ziua mamei, ziua copilului, serbarea pomilor sau la încheierea anului școlar. Începeau printr-un Te-Deum și continuau cu defilarea armatei. Programul era gândit cu mare atenție, cu mult timp înainte de evenimentul respectiv. În general, cuprindea prezentarea unei conferințe cu subiect de interes social – cultural și un moment artistic, când recitățile alternau cu dansurile, cântecele sau piesele de teatru. Unul dintre dascăli sublinia responsabilitatea ce revenea școlilor în organizarea de acțiuni culturale artistice: „Satele noastre izolate, cu viața lor patriarhală, lipsită cu desăvârșire de orice manifestare culturală, distractivă, stau adâncite într-o somnolență generală. Cele mai multe sate nu cunosc alte distracții mai deosebite decât Caprele, Irozii, la sărbătorile de iarnă, și scrânciobul, popicele și hora, la Paști. Cine să ridice vălul amorțelii și să trezească la o nouă viață inimile curate și dornice de mai bine și de frumos ale sătenilor? Școala ca o instituție de cultură la sate a făcut minuni, atunci când oficia un suflet distins, cu calități superioare”¹⁰.

Serbările erau organizate și cu alte scopuri. De exemplu, cadrele didactice constatând că ploile au distrus o sală de clasă, nedispunând de fondurile necesare, au organizat o serbare, urmată de dans. Din fondurile strânse au refăcut acoperișul școlii, ușile și ferestrele. În alte cazuri, era împrejmuită cu gard curtea școlii, erau înființate sau completate fondurile bibliotecilor care se aflau la dispoziția sătenilor, erau înființate cantine școlare

⁹ Al. Mărculescu, *Oltenița. Studiu monografic*, București, Institutul de arte grafice, 1932, p. 98.

¹⁰ Spiridon Popescu, *Contribuțiuni la munca pentru ridicarea poporului*, București, Editura Viața românească, 1921, p.18.

și cămine culturale, erau ajutate cu lemne familiile nevoiașe sau strânse fonduri pentru organizarea de excursii cu elevele meritoase de la școală, erau ajutate cu îmbrăcăminte și cărți sau erau cumpărate șorțuri, pentru uniformele elevelor care proveneau din familii lipsite de mijloace materiale. Totodată urmăreau „stârpirea relexelor obiceiuri și a faptelor morale, ce se petrec foarte des prin cârciumi”¹¹. În alte localități, serbările urmăreau să strângă fondurile pentru ridicarea de monumente în amintirea eroilor morți în campania din 1916, pentru realizarea tablourilor învățătorilor morți în război, pentru procurarea sobelor sau pentru dotarea școlilor cu hărțile geografice necesare.

Învățătorii și cooperația. Alături de activitatea educativă și culturală, cadrele didactice au îndeplinit un rol social-economic în viața satelor noastre. Pe lângă manifestarea lor ca propagandiști culturali, prin înființarea de biblioteci, coruri, școli pentru adulți, au creat un instrument puternic pentru ridicarea păturii țărănești: băncile populare, obștile, cooperativele de consum și valorificare. Spiru Haret aprecia munca învățătorilor în acest domeniu: „Dumneavoastră ați înțeles adevăratul caracter al misiunii ce aveți. Învățătorul într-un sat nu trebuie să fie numai învățătorul copiilor, el trebuie să fie și sfătuitoarea bun și luminat al sătenilor, pilduitoarea lor la cele bune și folositoare pentru dânșii. Când învățătorul își înțelege chemarea și rolul său, el este o adevărată binefacere pentru populația în mijlocul căreia trăiește”¹². Încurajați cu astfel de îndemnuri și știindu-se sprijiniți, dascălii au organizat un număr atât de mare de bănci populare și cooperative încât statul, tot prin grija lui Spiru Haret, a luat sub ocrotirea sa această mișcare elaborând în 1903 primul cod de lege, rămas în vigoare și după 1918.

Pentru practicarea unei agriculturi cât mai eficiente și pentru obținerea de credite cât mai repede și cu dobânzi relativ mici s-au înființat băncile populare. Amintesc, banca „Agricultorul”, din satul Cacomeanca, unde funcționa pe postul de contabil învățătorul, Constantin Gheorghe Călinescu și care în discursul de la ședința de inaugurare, spunea între altele: „Frați săteni are să vie timpul când o să binecuvântați pe cei care au făcut banca în sat, banca noastră, cu banii noștri. Dacă norocul a făcut să vă călăuzesc și eu, după puteri, la întemeierea băncii noastre – Agricultorul - nu uitați că fără voi nu s-a făcut nimic și să căutăm ca prin unire să mergem tot înainte.” În anul 1922, un număr de 97 de locuitori se împrumutaseră la bancă, în sumă totală de 113.793. Creditele au avut ca scop cumpărarea de nutreț, vite, unelte, arendare de

¹¹ Constantin Atanasiu, *Tot în legătură cu serbările*, în „Revista generală a învățământului”, nr. 1, dec. 1923, p.143.

¹² Constantin Iencica, *Învățătorii și cooperația*, în „Învățătorul”, nr.1, 1921, p. 11.

pământ sau cumpărare de pământ. De asemenea, în satul Rasa a fost în ființă banca „Danubiul”, în satul Cunești, banca „Gândul nostru” iar în satul Bogata banca populară „Înviearea”¹³.

Alături de corpul didactic care a condus opera de progres și cultură la sate s-au aflat permanent medicul, preotul și judecătorul. Învățătorul reprezenta un exemplu pentru săteni, atunci când grădina școlii era întreținută și cultivată cu pomi fructiferi și cu flori. Aproape toate școlile aveau în jurul lor un teren agricol, unde învățătorii cu ajutorul elevilor cultivau diferite zarzavaturi. Școlile aveau prisăci sau îngrijeau gândaci de mătase. Numeroase școli aveau câmpuri de experiență.

În perioada interbelică s-au folosit și alte modalități de instruire a sătenilor: propaganda culturală prin cinematograful, prin teatru sau difuzarea de reviste.

Serbările școlare, șezătorile organizate la începutul și sfârșitul anului, cu ocazia sărbătorilor naționale, cu prilejul cercurilor culturale, excursiile învățătorilor, corurile cu elevii și cu plugarii, cultivarea datinilor strămoșești și a obiceiurilor de Crăciun sau de Anul Nou reprezentau numeroase modalități de a menține la populația satelor, interesul pentru școală și de a face educație națională și patriotică.

¹³ Dincă I. Daniel, *Monografia comunei Grădiștea, 1864-1940*, lucrare de licență, Călărași, Biblioteca Școlii cu clasele I-VIII „Tudor Vladimirescu”, 1996, p. 56.